

Marija Milojević*
Pravni fakultet Univeziteta u Kragujevcu
ORCID: 0000-0002-0845-1098

POJAM OŠTEĆENOG I ŽRTVE KRIVIČNOG DELA KAO KRIVIČNOPROCESNIH SUBJEKATA **

SAŽETAK: Rad se bavi analizom pojma krivičnoprocesnog subjekta kroz teorijski, normativni i komparativni okvir, s posebnim osvrtom na položaj oštećenog i žrtve krivičnog dela u krivičnom postupku. Polazi se od tradicionalnog shvatanja po kojem su krivičnoprocesni subjekti nosioci određenih procesnih funkcija – suđenja, optuženja i odbrane – i deli ih na glavne i sporedne subjekte. U tom kontekstu, oštećeni se određuje kao sporedni krivičnoprocesni subjekat, ali sa kompleksnim procesnim statusom jer može istovremeno vršiti više funkcija (npr. funkciju svedočenja, pokretanja gonjenja ili isticanja imovinskopravnog zahteva). Posebna pažnja posvećena je razgraničenju pojmova oštećeni i žrtva krivičnog dela u domaćem zakonodavstvu i međunarodnim dokumentima, naročito u Direktivi 2012/29/EU i Deklaraciji UN iz 1985. godine. Analizom se ukazuje da pojam žrtve obuhvata širi spektar prava, uključujući vanprocesnu zaštitu, podršku i pomoć, čime se prevazilazi tradicionalni procesni okvir oštećenog. Zaključuje se da bi harmonizacija domaćeg prava sa međunarodnim standardima zahtevala normativno

---

* e-mail: milojevicm989@gmail.com, istraživač saradnik.

** Rad je primljen 20. 11. 2025, izmenjen 11. 2. 2026, a prihvaćen je za objavljivanje 27. 2. 2026. godine.

*** Rad je napisan u okviru Programa istraživanja Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu za 2025. godinu koji se finansira iz sredstava Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Deo je istraživanja radenog za potrebe doktorske disertacije.

priznavanje žrtve kao posebnog procesnog subjekta ili proširenje postojećeg pojma oštećenog, uz istovremeno očuvanje adverzijalnog tipa krivičnog postupka i dosledno obezbeđivanje zaštite žrtvama i van njegovih granica.

Ključne reči: krivičnoprocesna funkcija, sporedni krivičnoprocesni subjekat, oštećeni, žrtva krivičnog dela, trodimenzionalni model, međunarodni standardi

UVOD

Položaj lica oštećenih krivičnim delom predstavlja jedno od najdinamičnijih pitanja savremenog krivičnog procesnog prava. Tradicionalno shvaćen kao sporedni učesnik postupka, oštećeni je dugo bio sveden pre svega na ulogu svedoka i nosioca imovinskopravnog zahteva, dok su njegovi lični i bezbednosni interesi ostajali na marginama krivičnog postupka. Razvoj viktimologije, kao i jačanje međunarodnih standarda zaštite žrtava krivičnih dela, doveli su do preispitivanja ovakvog pristupa i do uvođenja pojma žrtve krivičnog dela kao šire kategorije od klasičnog pojma oštećenog.

Cilj ovog rada je da ispita teorijske i normativne osnove pojmova oštećenog i žrtve krivičnog dela, da ukaže na njihov međusobni odnos i da oceni da li i na koji način važeći krivičnoprocesni okvir u Republici Srbiji omogućava adekvatnu zaštitu interesa oštećenog. Takođe, postoji dilema da li se položaj oštećenog u krivičnom postupku može poboljšati i bez definisanja i uloge potpuno novog krivičnoprocesnog subjekta u krivičnom postupku – žrtve krivičnog dela. Ukoliko se žrtvi krivičnog dela prizna svojstvo krivičnoprocesnog subjekta u krivičnom postupku, da li je ona tada sporedni ili glavni krivičnoprocesni subjekat? Da li u okviru adverzijalnog krivičnog postupka ima prostora za zaštitu interesa žrtve krivičnog dela ili je uvođenje novog krivičnoprocesnog subjekta u suprotnosti sa samom strukturom takvog uređenja postupka? Osnovna hipoteza rada jeste da postojeće zakonsko rešenje, iako značajno unapređeno u odnosu na ranije periode, ne iscrpljuje sve mogućnosti za jačanje procesnog položaja oštećenog, naročito kada je reč o posebno osetljivim kategorijama lica, te da su dalja unapređenja moguća bez uvođenja žrtve kao glavnog krivičnoprocesnog subjekta. Kako bi se hipoteza razradila, neophodno je osvrnuti se na teorijski aspekt pojmova glavnih i sporednih krivičnoprocesnih subjekata, definisati tradicionalni pojam oštećenog kao krivičnoprocesnog subjekta, a zatim prikazati nove tendencije o shvatanju pojma oštećenog u vezi sa pojmom žrtve krivičnog dela, te razmotriti potrebu priznavanja prava i obaveza žrtvi krivičnog dela u toku krivičnog postupka kakav je trend u mnogim zemljama.

KRIVIČNOPROCESNI SUBJEKTI – TEORIJSKA RAZMATRANJA

U pogledu definisanja pojma krivičnoprocesnih subjekata postoji više različitih shvatanja u zavisnosti od toga kojim drugim pojmovima krivičnoprocesnog prava se teoretičari služe kako bi formulisali definiciju subjekata. U tom smislu, krivičnoprocesni pojmovi kojima se koriste su: krivičnoprocesna funkcija, prava i obaveze subjekata u krivičnom postupku te pojam krivičnoprocesnog odnosa.

Pojam krivičnoprocesnog subjekta se tradicionalno definiše preko pojma krivičnoprocesne funkcije koju svaki subjekat ostvaruje u toku krivičnog postupka. Krivičnoprocesna funkcija je skup delatnosti koje u istom procesnom cilju preduzimaju određeni učesnici postupka tj. institucionalni izraz podele rada u krivičnom postupku¹ pa će, prema tome, krivičnoprocesni subjekti biti oni subjekti koji, preduzimajući određene procesne radnje determinisane njihovim položajem, vrše svoje krivičnoprocesne funkcije. U zavisnosti od funkcije koju krivičnoprocesni subjekti obavljaju u postupku, da li je ona glavna ili sporedna, proizilazi i podela krivičnoprocesnih subjekata na glavne i sporedne.

Definicija krivičnoprocesnih subjekata Tome Živanovića takođe je determinisana pojmom krivičnoprocesnih funkcija; nosioci glavnih delatnosti ili funkcija postupka su samo sud, tužilac i tuženi a ne i ostali, oni mogu slobodno prema sopstvenoj odluci vršiti ih ili ne vršiti uz određena ograničenja, te na taj način raspolagati procesnim radnjama suđenja, gonjenja i odbrane.² Za T. Živanovića je odlučujući faktor razgraničenja glavnih i sporednih krivičnoprocesnih subjekata taj što nosioci glavnih delatnosti mogu slobodno njima raspolagati za razliku od nosilaca sporednih.

Škulić pak ističe razliku između izvornih i derivativnih nosilaca osnovnih funkcija u krivičnom postupku, pri čemu su glavni krivičnoprocesni subjekti samo oni kojima ta uloga izvorno pripada, a ne oni koji u njihovo ime i za njihov račun vrše pojedine procesne radnje.³

Glavne krivičnoprocesne funkcije u postupku su funkcija suđenja, optuženja i odbrane. Nosilac funkcije suđenja je sud, funkcije optuženja ovlašćeni tužilac i funkcije odbrane okrivljeni (sa braniocem). Krivičnoprocesni subjekti – nosioci glavnih funkcija predstavljaju glavne krivičnoprocesne subjekte.

---

¹ Đurđić, V. (2014). *Krivično procesno pravo – opšti deo*. Niš: Centar za publikacije Pravnog fakulteta, 8.

² Živanović, T. (1941). *Osnovni problemi građanskog i krivičnog procesnog prava (postupka)* 2, Beograd, 138.

³ Škulić, M. (2009). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 97.

Nosioci sporednih funkcija u krivičnom postupku, kao što su funkcije veštačenja i svedočenja, su svedoci i veštaci. O ovoj tvrdnji postoje i različita shvatanja u pogledu krivičnoprocesnih funkcija i njihovim nosiocima a koja će biti izložena u sledećem delu rada.

Pojam krivičnoprocesnog subjekta možemo definisati i preko prava i obaveza koje subjekti imaju u postupku. Krivičnoprocesni subjekat nosilac je prava i dužnosti koje mu zakonom pripadaju u krivičnom postupku; kako izvan krivičnog postuka subjekti nemaju ta prava i dužnosti, to ih čini samo procesnim subjektima – subjektima krivičnog postupka, a ne i „subjektima opšteg pravnog poretka“⁴.

Bejatović daje hibridnu definiciju krivičnoprocesnog subjekta i to preko kombinovanja njegovih prava i dužnosti u postupku i vršenja funkcije sa jasno definisanim ciljem. Prema Bejatoviću

„...krivičnoprocesnom subjektu kao procesno sposobnom fizičkom ili pravnom licu, pripadaju zakonom predviđena prava i dužnosti na osnovu kojih on u krivičnom postupku vrši određenu funkciju u cilju ostvarivanja krivičnoprocesnog zadatka“⁵.

T. Vasiljević je dao definiciju krivičnoprocesnih subjekata preko pojma krivičnoprocesnog odnosa na taj način što je zaključio da su krivičnoprocesni subjekti oni između kojih se zasniva krivičnoprocesni odnos, a da su u tom slučaju ostali samo učesnici postupka.⁶ U tom slučaju negira se podela na glavne i sporedne krivičnoprocesne subjekte jer postoje samo glavni krivičnoprocesni subjekti, dok su ostali samo učesnici u postupku.

U nekim teorijama kao i u vreme inkvizicije, bila je zastupljena negacija krivičnoprocesnih stranaka (glavnih krivičnoprocesnih subjekata, nosilaca funkcija odbrane i optuženja) ali je takvo shvatanje odavno prevaziđeno.⁷

---

⁴ Đurđić, V. (2014). *Krivično procesno pravo – opšti deo*. Niš: Centar za publikacije Pravnog fakulteta, 90.

⁵ Bejatović, S. (2016). *Krivično procesno pravo. Prema Zakoniku o krivičnom postupku iz 2011. godine*. Beograd, 126.

⁶ Vasiljević, T. (1981). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*. Beograd, 59.

⁷ Henkel, H. (1968). *Strafverahrensrecht. Zweite Auflage*. W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1, 112.

OŠTEĆENI KAO KRIVIČNOPROCESNI SUBJEKAT

U krivičnom postupku važi načelo odeljenosti krivičnoprocesnih funkcija pri čemu važi pravilo jedan subjekat – jedna funkcija jer se na taj način

„...omogućava najbolje angažovanje svakog krivičnoprocesnog subjekta u radu u toku postupka čuvajući njegovo jedinstvo ličnosti i akcije“⁸.

Međutim, od tog pravila postoje izvesni izuzeci. Naime, postoje i sporedni subjekti koji vrše glavne funkcije ali im one originerno ne pripadaju, već ih vrše derivativno (branioci – vrše funkciju odbrane, punomoćnici oštećenog – funkciju optuženja, zakonski zastupnici – u zavisnosti koga zastupaju). Takođe, glavni subjekti imaju jednu glavnu funkciju, ali ponekad mogu vršiti i neke sporedne funkcije. Tako, okrivljeni vrši funkciju optuženja (samooptuženja) kada prizna krivično delo za koje se tereti jer na taj način olakšava – pomaže ovlašćenom tužiocu, ali i sudu, da vrše svoje funkcije. Državni organi – sud i javno tužilaštvo, oni pored glavnih funkcija suđenja i optuženja, vrše i druge funkcije uz glavnu jer vode računa o interesima subjekata u krivičnom postupku. Ovo je naročito bilo izraženo kada je u našem krivičnom procesnom pravu postojalo načelo materijalne istine pa je sud pored funkcije suđenja obavljao i funkciju optuženja a i funkciju odbrane. U adversarnom postupku primera za to je manje ali postoje (sud upozorava sve subjekte u postupku o njihovim pravima pre davanja odbrane i uzimanja iskaza, priznanje okrivljenog ne uzima se „zdravo za gotovo“ već je, uzimajući u obzir interese okrivljenog, organ postupka dužan da i dalje prikuplja dokaze o učiniocu i krivičnom delu samo ako postoji osnovana sumnja u istinitost priznanja ili je priznanje nepotpuno, protivrečno ili nejasno i ako je u suprotnosti sa drugim dokazima, itd.).

Oštećeni kao nosilac krivičnoprocesne funkcije u krivičnom postupku ima specifičan položaj.

Oštećeni se, pre svega, pojavljuje kao sporedni subjekat i nosilac je sporedne krivičnoprocesne funkcije. Međutim, u slučaju da se oštećeni javi u ulozi privatnog ili supsidijarnog tužioca i preuzme krivično gonjenje u slučaju odustanka javnog tužioca, oštećeni postaje glavni krivičnoprocesni subjekat i nosilac funkcije optuženja.⁹

⁸ Dimitrijević, D. (1982). *Krivično procesno pravo*, osmo dopunjeno izdanje. Beograd: Savremena administracija, 81.

⁹ Krivičnoprocesne stranke su glavni krivičnoprocesni subjekti koji zastupaju suprotne stavove i interese u krivičnom postupku, odnosno koji vrše funkcije optužbe i odbrane. To su okrivljeni i ovlašćeni tužilac. Kada se govori o ovlašćenom tužiocu pre svega se misli na javnog tužioca jer u najvećem broju slučajeva upravo on vrši funkciju optužbe, međutim tu funkciju mogu da vrše i supsidijarni i privatni tužilac.

Sporedni krivičnoprocesni subjekti se drugačije nazivaju i učesnici u postupku ali je sporno u teoriji koji krivičnoprocesni subjekti se tu ubrajaju. Neki autori pojam sporednog krivičnoprocesnog subjekta shvataju široko i tu ubrajaju sve ostale učesnike krivičnog postupka, čak i svedoke i veštaka.¹⁰ Ako uzmemo u obzir definiciju Tome Živanovića da je osnovni kriterijum razlikovanja između glavnih krivičnoprocesnih subjekata i drugih učesnika u krivičnom postupku pravo procesnog raspolaganja i Škulićevo shvatanje o izvornim i derivativnim nosiocima osnovnih krivičnoprocesnih funkcija, onda u sporedne krivičnoprocesne subjekte možemo svrstati i branioca okrivljenog kao i punomoćnika oštećenog, oštećenog kao tužioca i privatnog tužioca. Oni su ovlašćeni na preduzimanje procesnih radnji umesto svojih vlastodavaca, ali u okviru postavljenih granica (u punomoćju i prema nalogu) izvornih nosilaca procesnih funkcija, što znači da ne poseduju moć (svoje)voljnog raspolaganja (ne mogu dati priznanje umesto okrivljenog – klijenta).

Shvatanje koje zastupaju Snežana Brkić i Momčilo Grubač znatno je uže, i kao sporedne krivičnoprocesne subjekte navode samo: 1) oštećenog, koji se javlja na strani javnog tužioca; 2) fizičko ili pravno lice kome treba izreći meru oduzimanja imovinske koristi, koje se javlja na strani okrivljenog i 3) organ starateljstva, koji se javlja na strani suda u maloletničkom postupku.¹¹ Logika iza ovakvog shvatanja je da, suštinski, sporedne krivičnoprocesne funkcije ne postoje, a da osnovne funkcije u krivičnom postupku uopšte ne bi trebalo zvati osnovnim jer su jedine krivičnoprocesne funkcije. Navedeni sporedni krivičnoprocesni subjekti samo doprinose vršenju osnovnih krivičnoprocesnih funkcija optužbe i odbrane, a drugi učesnici u postupku samo su nosioci određenih prava i dužnosti ali ne i sporednih krivičnoprocesnih funkcija, npr. svedoci, dok su nosioci imovinskopravnog zahteva u stvari nosioci građanskoprocesnih a ne krivičnoprocesnih funkcija.

Skloni smo da prihvatimo šire shvatanje da je svaki sporedni krivičnoprocesni subjekat nosilac neke sporedne krivičnoprocesne funkcije (svedok funkcije svedočenja, veštak veštačenja itd.). U tom smislu, oštećeni je svakako sporedni krivičnoprocesni subjekat, ali, prema našem mišljenju, čak i ako se pojam krivičnoprocesnih subjekata shvata usko, oštećeni bi trebalo da bude jedini sporedni krivičnoprocesni subjekat u krivičnom postupku. Korpus prava i dužnosti, kompleksnost uloga koje u postupku preduzima, ne mogu oštećenog svrstati samo kao „oštećenog koji se javlja na strani javnog tužioca“, tj.

---

¹⁰ Stevanović, Č., Đurđić, V. (2006). *Krivično procesno pravo – opšti deo*. Niš: Pravni fakultet, Centar za publikacije, 92; Radulović, D. (2009). *Krivično procesno pravo*. Podgorica: Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore, 76.

¹¹ Brkić, S. (2017). Teze o procesnim funkcijama u krivičnom postupku. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 51(4), 1403, i Grubač, M. (2011). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union, 195.

na strani optužbe jer on ima i brojne druge interese koje ostvaruje u krivičnom postupku. Argumenti za takvu tvrdnju su brojni:

– u našem važećem Zakoniku o krivičnom postupku data je zakonska definicija pojma krivičnoprocesne stranke, što proizilazi iz stranačkog uređenja našeg krivičnog postupka. Zakon kratko kaže da su stranke tužilac i okrivljeni¹² a u prethodnoj tački razjašnjava se da je tužilac u stvari javni tužilac, privatni tužilac i oštećeni kao tužilac.¹³ Oštećeni nije stranka u krivičnom postupku, on je sporedni krivičnoprocesni subjekat ili učesnik u postupku, u svim svojim ulogama, osim u slučaju kada se javi u ulozi privatnog ili supsidijarnog tužioca. Oštećeni može biti i nosilac nekih dodatnih sporednih funkcija kao što je npr. funkcija svedočenja u slučaju da se javi kao svedok u krivičnom postupku što se često dešava budući da je, po logici stvari, on taj koji raspolaze odlučnim činjenicama o krivičnom delu i učiniocu. Oštećeni svedok je po prirodi stvari svedok optužbe i tada možemo govoriti o oštećenom na strani javnog tužioca. Oštećeni sa predlogom za krivično gonjenje takođe je oštećeni koji se „javlja na strani javnog tužioca“ jer je predlog za krivično gonjenje neophodni uslov za preduzimanje krivičnog gonjenja od strane javnog tužioca u slučaju krivičnih dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. Elem, u oba navedena slučaja, oštećeni će imati i opšta prava koja mu pripadaju samo kao oštećenom, a oštećeni koji podnosi predlog za krivično gonjenje istovremeno može biti i svedok ali i da istakne imovinskopравни zahtev.

– Dalje, oštećeni sa imovinskopравnim zahtevom jeste nosilac građanskopravne funkcije ali je i ovlašćen da svoje pravo na ostvarenje imovinskih interesa realizuje u okviru krivičnog postupka. Isticanjem imovinskopравnog zahteva u krivičnom postupku započinje adhezioni ili pridruženi krivični postupak u kojem sada oštećeni sa imovinskopравnim zahtevom ima funkciju tužioca – glavnog građanskoprocesnog ali sporednog krivičnoprocesnog subjekta.

– Bez obzira da li se oštećeni nađe u nekoj od ovih dodatnih uloga ili ne, procesni subjektivitet mu se ne može negirati jer mu po slovu zakona pripada zagarantovani korpus prava i obaveza u krivičnom postupku. Prava oštećenog propisana su čl. 50, st. 1. Zakonika o krivičnom postupku. Između ostalog, on ima pravo da: angažuje punomoćnika iz reda advokata, razmatra spise i razgleda predmete koji služe kao dokaz, bude obavešten o odbacivanju krivične prijave ili o odustanku javnog tužioca od krivičnog gonjenja, podnese prigovor protiv odluke javnog tužioca da ne preduzme ili da odustane

¹² Čl. 2, t. 9. Zakonika o krivičnom postupku, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021. – odluka US i 62/2021. – odluka US.

¹³ Izraz oštećeni kao tužilac nije dovoljno precizan jer terminološki obuhvata i pojam privatnog tužioca koji je već prethodno naveden.

od krivičnog gonjenja; prisustvuje pripremnom ročištu i glavnom pretresu i učestvuje u izvođenju dokaza, bude obavješten o ishodu postupka i da mu se dostavi pravnosnažna presuda... Oštećeni prirodno može biti zainteresovan za ishod krivičnog postupka pri tom ne vršeći samo funkciju optužbe, npr. može odbiti da svedoči ili odustati od datog predloga za krivično gonjenje, ali mu se u tom slučaju druga prava ne mogu uskratiti. On ne mora biti zainteresovan ni za imovinsku satisfakciju, može odlučiti da ne podnese predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva pri čemu pokazuje da nije vođen samo i isključivo ekonomskim interesima već i interesima morala i pravde. Evropski sud za ljudska prava je u svojim ranijim odlukama isticao da pravo na pristup sudu i pravo na pokretanje krivičnog postupka oštećenog nije samostalno, već zavisno od prava oštećenog da pokrene građanski postupak u skladu s nacionalnim pravom i zahteva naknadu štete.¹⁴ Na ovaj način, iako progresivan u mnogim svojim odlukama, Sud je u velikoj meri ograničavao oštećenom pravo na pristup sudu¹⁵ jer isti opravdava samo postojanjem imovinskog interesa na strani oštećenog, dok ne štiti pravo oštećenog da se pridruži krivičnom postupku iz drugih razloga – radi zadovoljenja pravde, moralnih principa, odmazde itd.

– Moralnu satisfakciju oštećeni može ostvariti u slučaju izricanja mere bezbednosti javnog objavljivanja presude kao i ako se u toku postupka okrivljeni izvini oštećenom, prizna krivično delo, pokaže stvarno kajanje, izmiri se sa njim u postupku medijacije... Takođe, oštećeni se u krivičnom postupku može pojaviti radi zaštite svoje lične bezbednosti, što može biti ostvareno na različite načine: izricanjem mere bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim, određivanje mera posebne zaštite svedoka kada se oštećeni nađe u toj ulozi, određivanje mera zaštite od nasilja u porodici itd. Oštećeni će često biti zainteresovan za restituciju, uspostavljanje stanje onakvog kakvo je bilo pre izvršenja krivičnog dela (obaveze koje se određuju prilikom primene oportuniteta to pokazuju – osumnjičenom može biti naloženo da ukloni štetnu posledicu nastalu izvršenjem krivičnog dela, da ispuni dospele obaveze izdržavanja, da se podvrgne odvikavanju od alkohola ili opojnih droga, da se podvrgne psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja, da izvrši obavezu ustanovljenu pravnosnažnom odlukom suda, odnosno poštuje ograničenje utvrđeno pravnosnažnom sudskom odlukom).

– Na kraju, da se oštećeni ne javlja samo „na strani javnog tužioca“ najbolje govori činjenica da je zakonodavac uvideo potrebu donošenja *lex specialis*-a zbog specifičnosti pojedinih krivičnih dela koja zahtevaju detaljniju regulaciju. Tako je usvojen Zakon o sprečavanju nasilja u porodici koji,

---

¹⁴ *Perez v. France*, (App. No. 47287/99), 12. 2. 2004.

¹⁵ Ilić, G. (2012). Oštećeni i standardi ljudskih prava u krivičnom postupku. *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, 60(2), 158.

između ostalog, reguliše i „hitnu, blagovremenu i delotvornu zaštitu i podršku žrtvama nasilja u porodici“¹⁶. Na taj način je prepoznato da oštećenima pojedinih krivičnih dela treba pružiti dodatnu zaštitu i pomoć što prevazilazi shvatanja o tradicionalnom učešću oštećenog samo u svojstvu svedoka u krivičnom postupku. Treba napomenuti i da je Akcionim planom za Poglavlje 23 predviđeno uspostavljanje službi za podršku žrtvama do 2018. godine na nivou cele Srbije¹⁷ što je i realizovano.

NOVA SHVATANJA O KRIVIČNOPROCESNIM SUBJEKTIMA (OŠTEĆENOM I ŽRTVI KRIVIČNOG DELA)

Oštećeni je, kako smo videli, sporedni krivičnoprocesni subjekat sa specifičnim pravima i obavezama u krivičnom postupku koji se može naći u više uloga i vršiti jednu ili više krivičnoprocesnih funkcija istovremeno, što njegov položaj čini izuzetno kompleksnim. Ali, da li ima mesta tvrdnji da oštećeni može biti nosilac i glavne krivičnoprocesne funkcije u postupku?

Naime, oštećeni koji je u krivičnom postupku privatni ili supsidijarni tužilac, nosilac je glavne krivičnoprocesne funkcije optuženja pri čemu u toj tvrdnji nema ničeg spornog. Problem nastaje kada probamo da postavimo hipotezu da je oštećeni, koji nije istovremeno i tužilac u krivičnom postupku, nosilac glavne krivičnoprocesne funkcije.

Odgovor na ovo pitanje možemo da probamo da damo iz ugla tipa krivičnog postupka. Vladajući model je bipolarni model krivičnog postupka u kome, u krivičnim postupcima gde krivično gonjenje preduzima javni tužilac u ime države, postoji odnos između dve suprotstavljene strane – države i okrivljenog. Uvođenje instituta žrtve krivičnog dela prouzrokovalo je pojavu novog trodimenzionalnog, trostranog modela krivičnog postupka koji, pored odnosa država–okrivljeni, uključuje i žrtvu krivičnog dela.¹⁸ Tako, dok je oštećeni samo učesnik u dvodimenzionalnom modelu krivičnog postupka gde

¹⁶ Čl. 2. Zakona o sprečavanju nasilja u porodici, *Službeni glasnik RS*, br. 94/2016. i 10/2023. – dr. zakon.

¹⁷ Akcioni plan za poglavlje 23, finalna verzija septembar 2015, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023%20Treci%20nactr-%20Konacna%20verzija1%201.pdf>, pristupljeno 30. 10. 2025. godine. Revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava, jul 2020. godine, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Revidirani%20AP23%202207.pdf>, pristupljeno 30. 10. 2025. godine.

¹⁸ Tomašević, G., Pajčić, M. (2008). Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 15(2), 823. Beloof, Douglas E. (1999). Third Model of Criminal Process. The Victim Participation Model. *Utah Law Review*, 290.

su glavni akteri država i okrivljeni, žrtva krivičnog dela je glavni krivično-procesni subjekat i nosilac trostranog odnosa država–okrivljeni–žrtva. Ako posmatramo tripartitni model krivičnog postupka, žrtva krivičnog dela bi predstavljala glavni krivičnoprocesni subjekat koji je nosilac nove osnovne krivičnoprocesne funkcije u krivičnom postupku – zaštite interesa žrtve.

Odnos između pojma oštećenog i žrtve dodatno se komplikuje u adverzijalnom tipu krivičnog postupka kakav je krivični postupak u Srbiji, na temelju reformi iz 2011. godine. Ovaj tip krivičnog postupka nastao je na temelju istorijskog optužnog (akuzatorskog) modela krivičnog postupka pri čemu se može reći da je u pitanju

„...savremeni krivični postupak koji je prihvatio dostignuća optužnog sistema krivičnog postupka na planu izvođenja krivičnoprocesnih radnji“¹⁹.

Načelo raspravnosti (kontradiktornosti) ključni je elemenat adverzijalnog tipa krivičnog postupka.

„U tom kontekstu, mogućnost krivičnopravnih stranaka da iznesu sopstveni stav o krivičnoj stvari, ali i da se izjasne o stavu suprotstavljene stranke, kao okosnice načela kontradiktornosti, čine ugaoni kamen postupka utvrđivanja odlučnih činjenica.“²⁰

Ovakav postupak nastao je u specifičnim istorijskim okolnostima u Engleskoj u kojima su se plemići suočavali sa optužbama o izdaji (uglavnom vezane za dinastijsko nasleđivanje i religijski establišment) kako bi prevazišli teškoće u odbrani koje bi im organ gonjenja nametnuo.²¹ Njima nije bio problem da angažuju skupog advokata, te se ovaj krivični postupak drugačije nazivao i „krivični postupak vođen advokatima“.²² Suština leži u mogućnosti datoj optuženom da izazove slučaj protiv njega prezentovan od strane države, u čemu leži, prema nekim autorima, nemogućnost učešća žrtve krivičnog dela.²³

Adverzijalni tip krivičnog postupka je

„...snažan sudar dokaza prezentovanih od strane stranaka u postupku u strogo strukturisanom forenzičkom okruženju“²⁴.

---

¹⁹ Knežević, S. (2012). The adversity principle in criminal procedure. *Pravo. Teorija i praksa*, 29(7–9), 86.

²⁰ *Ibid.*, 86.

²¹ Langbein, J. H. (2003). *The origins of adversary criminal trial*. OUP Oxford, 3.

²² *Ibid.*, 1, 3.

²³ Kirchengast, T. (2013). Victim lawyers, victim advocates and the adversarial criminal trial. *New Criminal Law Review*, 16(4), 569.

²⁴ Landsman, S. (Ed.) (1988). *Readings on Adversarial Justice. The American Approach to Adjudication*. West Academic Publishing.

Tu, po logici stvari, mesta za neku značajniju ulogu žrtve teško da može biti. Adverzijalni (kontradiktorni, suprotstavni) postupci u jurisdikcijama common law imaju tendenciju da isključuju žrtvu krivičnog dela.²⁵ U anglosaksonskim zemljama postoje izjave o uticaju na žrtvu (impact statement) koje, može se reći, pružaju određenu ulogu žrtvama. Međutim, one se daju nakon osude, ali pre izricanja kazne, i takve izjave možda neće uticati na stvarni ishod izricanja kazne, već samo omogućavaju terapeutsko iskustvo koje može podstaći oporavak žrtve.²⁶

Uključivanje žrtve zahtevalo bi radikalnu promenu koncepcije samog adverzijalnog tipa krivičnog postupka, udaljavajući se drastično od njegove suštine, toliko da se više ne bi mogao nazvati adverzijalnim. U tom smislu, u adverzijalnom tipu krivičnog postupka, oštećeni je sporedni a ne glavni krivičnoprocesni subjekat, a žrtva krivičnog dela svoja prava na podršku i pomoć može ostvarivati ali van okvira krivičnog postupka.

POJAM OŠTEĆENOG I ŽRTVE KRIVIČNOG DELA IZ NORMATIVNIH AKATA

Lice oštećeno krivičnim delom, pokretanjem krivičnog postupka čiji je cilj rasvetljenje krivičnog događaja, postaje sporedni krivičnoprocesni subjekat u krivičnom postupku. Naš zakonodavac poznaje samo pojam oštećenog kao „lice čije je lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo“²⁷.

Novi Nacrt Zakona o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku priklanja se idejnom rešenju datom u Direktivi 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Saveta o ustanovljenju minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih dela kako bi preciznije definisao pojam oštećenog. Prema Direktivi, žrtva krivičnog dela je

„...fizička osoba koja je pretrpela štetu, uključujući telesnu, psihičku ili emocionalnu štetu ili ekonomski gubitak koji je direktno uzrokovan krivičnim delom“, ali i „članovi porodice osobe čija je smrt direktno uzrokovana krivičnim delom i koji su pretrpeli štetu kao posledicu smrti te osobe“²⁸.

²⁵ Kirchengast, T. (2013). Victim lawyers, victim advocates and the adversarial criminal trial. *New Criminal Law Review*, 16(4), 568.

²⁶ *Ibid.*, 568.

²⁷ „Značenje izraza“ – Čl. 2, st. 1, t. 11. Zakonika o krivičnom postupku RS.

²⁸ Čl. 2, (a) i). Čl. 2, (a) ii, European Union: Council of the European Union, *Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime*,

Pojam oštećenog iz Nacrta faktički se izjednačuje sa pojmom žrtve krivičnog dela iz Direktive 2012/29/EU s tim što se zadržava jezički termin „oštećeni“ jer je u skladu sa srpskom pravnom tradicijom.²⁹ Prema Nacrtu, „oštećeni” je lice čije je lično ili imovinsko pravo krivičnim delom povređeno ili ugroženo, kao i bračni drug lica čija smrt je posledica krivičnog dela, lice sa kojim je živeo u vanbračnoj ili kakvoj drugoj trajnoj zajednici života, deca, roditelji, usvojenik, usvojilac, brat, sestra i zakonski zastupnik tog lica.³⁰ Pojmom oštećenog iz Nacrta obuhvaćene su direktne i indirektno žrtve krivičnog dela. Obično je direktna žrtva ona koja je pretrpela neku štetu – povrede telesnog integriteta ili zdravlja, ekonomski gubitak, emocionalnu patnju, mentalne povrede, dok je indirektna žrtva – član porodice primarne žrtve, lice koje je izdržavano od strane neposredne žrtve ili lica koja su pretrpela štetu „prilikom pokušaja da pomognu žrtvi u nevolji ili da spreče nanošenje štete trećem licu“.

Pomenutoj definiciji žrtve krivičnog dela date u Direktivi 2012/29/EU, koja je ujedno i najpoznatija i „najimplementiranija“, prethodili su brojni pokušaji definisanja pojma žrtve krivičnog dela u teoriji i u međunarodnim dokumentima. Razvojem viktimološke nauke 40-tih godina dvadesetog veka, počinje da se razvija potreba za izdvajanjem i uobličavanjem pojma žrtve krivičnog dela. Npr. u teoriji se pojam žrtve definisao prvo u cilju razjašnjenja činilaca koji utiču na razvoj kriminalnog ponašanja, učinilac i njegova žrtva posmatraju se kao tzv. „kriminalni par“ (Gulota), a

„...ključ njihovog razumevanja leži upravo u specifičnoj dinamici koja se sastoji iz niza interakcija učesnika“ (Fatah)³¹,

a zatim i kao prošireni pojam gde se,

„...pored tradicionalnih, ovde ubrajaju i žrtve drugih nedaća kao što su ratovi, prirodne katastrofe i stavlja akcenat na pomoć i podršku žrtvama“³².

---

and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SR/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>, pristupljeno: 25. 2. 2025.

²⁹ Bejatović, S. (2020). Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite). *Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite)*, ur. Bejatović, S. Beograd: Misija OEBS u Srbiji, 19.

³⁰ Čl. 1. Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, pristupljeno: 25. 2. 2025.

³¹ Ignjatović, Đ., Simeunović-Patić, B. (2011). *Viktimologija*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 14.

³² *Ibid.*, 15.

Kasnije se, u međunarodnim dokumentima, uporedo sa razvitkom viktimološke misli, taj novi pojam žrtve krivičnog dela uvodi kao deo međunarodnih standarda i definiše – umesto ili pored pojma oštećenog. Deklaracija UN osnovnih pravnih principa za žrtve krivičnih dela i zloupotrebe moći iz 1985. godine, kao prvi dokumenat takve vrste, definiše žrtvu krivičnog dela kao

„...osobu koja je, samostalno ili kolektivno, pretrpela štetu, uključujući fizičke ili mentalne povrede, emocionalnu patnju, ekonomski gubitak ili značajno narušavanje svojih osnovnih prava, usled činjenja ili nečinjenja koje predstavlja kršenje nekog od krivičnih zakona Zemlje članice, uključujući i one zakone kojima se zloupotreba moći propisuje kao krivično delo“³³.

Takođe, pojam „žrtva“ prema Deklaraciji obuhvata i užu porodicu ili lica zavisna od neposrednih žrtava, kao i osobe koje su pretrpele štetu prilikom pokušaja da pomognu žrtvi u nevolji ili da spreče nanošenje štete trećem licu.³⁴

U međunarodnim dokumentima koji regulišu krivični postupak koji se vodi povodom nasilne smrti lica, definišu se posredne i neposredne žrtve krivičnih dela –

„...oštećeni koji je pretrpeo teške povrede telesnog integriteta ili zdravlja i u tom smislu predstavlja neposrednu žrtvu“, i „lice koje je izdržavano od strane lica usmrćenog krivičnim delom i predstavlja posrednu žrtvu“.³⁵

KORPUS PRAVA ŽRTAVA KRIVIČNIH DELA

Svi međunarodni dokumenti čiji je predmet regulisanja pojam žrtava krivičnih dela, imaju za cilj prevashodno poboljšati njihov položaj te im osigurati dodatnu zaštitu i pomoć. Suština nije u pukom uvođenju novog pojma već na poboljšanim garancijama na koje žrtve krivičnih dela mogu da računaju od strane organa postupka u svojim nacionalnim jurisdikcijama. Direktiva 2012/29/EU u prava žrtava sa posebnim potrebama zaštite ubraja: pravo na zaštitu, pravo na izbegavanje kontakta između žrtve i počinitelja, pravo na zaštitu žrtava tokom istraga u krivičnom postupku, pravo na zaštitu privatnosti, pravo na pojedinačnu procenu žrtava radi utvrđivanja posebnih potreba

---

³³ Čl. 1. UN General Assembly, *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*: A/RES/40/34, 1985.

³⁴ *Ibid.*, čl. 2.

³⁵ Čl. 2. Council of Europe, *European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes*, European Treaty Series No. 116, Strasbourg, 1983.

zaštite, pravo na zaštitu žrtava s posebnim potrebama zaštite tokom krivičnog postupka i pravo na zaštitu dece kao žrtava tokom krivičnog postupka.³⁶

Procesna zaštita žrtve krivičnog dela standardno je postavljena u našem ZKP kao deo zaštite svedoka i oštećenog kao svedoka u krivičnom postupku a sastoji se iz: osnovne zaštite, zaštite posebno osetljivog i zaštite zaštićenog svedoka.³⁷

U Nacrtu je predviđeno proširenje pojma oštećenog i poboljšanje njegovog položaja po uzoru na međunarodnopravne akte i to u tri pravca: 1) jasnije definisanje pojma oštećenog i uveden širi obim prava; 2) prošireno pravo na obaveštavanje oštećenog; 3) poboljšana zaštita od sekundarne viktimizacije.³⁸ Pored već postojećih, dodata su sledeća prava: 1) pravo na prevodioca, odnosno tumača u skladu sa odredbama ovog zakonika; 2) na besplatan i poverljiv pristup službama za pomoć i podršku; 3) da bude obavešten o vrsti i načinu ostvarivanja medicinske, psihološke i druge stručne pomoći, podrške i zaštite u skladu sa zakonom; 4) da na lični zahtev ima pratnju lica od poverenja pri preduzimanju radnji u kojima učestvuje, osim ukoliko se time ne bi štetilo interesima postupka; 5) da bude obavešten o fazi postupka, preduzetim radnjama i merama povodom krivične prijave koju je podneo, odnosno predloga za krivično gonjenje, osim ako se time ne bi štetilo interesima postupka; 6) da bez odlaganja, na lični zahtev, bude obavešten o ukidanju pritvora ili bekstvu okrivljenog iz pritvora, kao i merama koje su preduzete radi njegove zaštite, ukoliko je to potrebno; 7) da bude ispitan kao svedok bez nepotrebnog odlaganja, minimalan broj puta i samo ukoliko je to neophodno za vođenje postupka; 8) na besplatnu pravnu pomoć u skladu sa zakonom.³⁹ Prilikom unakrsnog ispitivanja posebno osetljivog svedoka ili svedoka koji je maloletno lice na glavnom pretresu zabranjeno je postavljanje pitanja koja predstavljaju navođenje na odgovor ili se zasnivaju na pretpostavci da je svedok izjavio nešto što nije izjavio.⁴⁰

Positivni su predlozi dati u Nacrtu o uvođenju novih prava žrtava krivičnih dela koji su u skladu sa dostignutim međunarodnim standardima,

---

³⁶ Čl. 18–24. European Union: Council of the European Union, *Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SR/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>, pristupljeno: 25. 2. 2025.godine.

³⁷ Čl. 102–112. Zakonika o krivičnom postupku RS.

³⁸ Milojević, M. (2025). Položaj oštećenog u pravnom sistemu Republike Srbije – *de lege lata* i *de lege ferenda*. *Pravni horizonti*, 8, 194–195.

³⁹ Čl. 23. Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, pristupljeno: 25. 2. 2025.

⁴⁰ Čl. 50. Nacrta.

kao i zabrane postavljanja sugestivnih pitanja prilikom unakrsnog ispitivanja posebno osetljivog svedoka, ali su istovremeno izostala neka bitna prava kao što je sastavljanje individualnog plana za zaštitu i pomoć žrtvi i pravo na poštovanje žrtvinog privatnog života.⁴¹ Inače, pravo oštećenog na sastavljanje individualnog plana za zaštitu i pomoć žrtvi koji sačinjava grupa za koordinaciju i saradnju predviđen je za žrtve posebnog krivičnog dela nasilja u porodici Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici.⁴²

ODNOS POJMA OŠTEĆENOG I ŽRTVE KRIVIČNOG DELA

Autori koji tvrde da pojam žrtve krivičnog dela nije potrebno uvesti u zakonodavstvo jedne zemlje po uzoru na međunarodne standarde ovakvo svoje shvatanje pravdaju činjenicom da je pojam žrtve krivičnog dela uži od pojma oštećenog te da bi se sužavala procesna zaštita ukoliko bi zakonodavac štitio samo žrtvu, a ne i oštećenog pravilima sekundarne viktimizacije.⁴³ Uži je pojam žrtve od pojma oštećenog u hrvatskom pravu, prema slovu zakona, jer je oštećenik

„...žrtva kaznenog dela i pravna osoba na čiju je štetu kazneno delo učinjeno i koje sudeluju u svojstvu oštećenika u krivičnom postupku“⁴⁴.

Iz navedenog proizilazi da oštećeni može biti i fizičko i pravno lice na čiju je štetu delo pričinjeno, a pojam žrtve vezuje se prevashodno za fizička lica. Takođe, u Makedoniji oštećeni je

„...pored žrtve, i drugo lice čije je lično ili imovinsko pravo povređeno ili ugroženo krivičnim delom i koje učestvuje u krivičnom postupku priključivanjem krivičnom gonjenju ili radi ostvarivanja imovinskopravnog zahteva“⁴⁵.

O tome koji je pojam širi ili uži – pojam oštećenog ili pojam žrtve, postoje različita mišljenja u teoriji i praksi. Pitanje je izuzetno kompleksno tako da smatramo da se na njega ne može dati jednostavan odgovor. Ako posmatramo

⁴¹ Milojević, M. (2025). Posebno ranjive kategorije žrtava krivičnih dela u srpskom pravu. *Journal of Social Sciences*, 17(1), 65.

⁴² Čl. 31, st. 1. Zakona o sprečavanju nasilja u porodici.

⁴³ Škulić, M. (2016). Položaj žrtve krivičnog dela / oštećenog u krivičnompravnom sistemu Srbije uopšte i u odnosu na Direktivu EU 2012–29, u: *Kaznena reakcija u Srbiji, 6 deo*, (ur. Ignjatović, Đ.), edicija Crimen, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 42.

⁴⁴ Čl. 202, st. 12. Zakona o kaznenom postupku, urednički pročišćeni tekst, *Narodne novine*, br. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12. – Odluka i Rješenje USRH, 143/12, 56/13, 145/13. i 152/14.

⁴⁵ Čl. 21, st. 1, t. 4. Zakona za krivičnata postapka, *Služben vesnik na RM*, br. 150, od 18. 11. 2010 godina.

oštećenog kao sporednog krivičnoprocesnog subjekta u krivičnom postupku, njegov pojam je uži jer je determinisan njegovom ulogom u krivičnom postupku; prava i obaveze zakonom su mu dodeljene kako bi vršio određenu funkciju u ostvarivanju cilja krivičnog postupka – rasvetljenja i razrešenja krivične stvari. Žrtvi krivičnog dela pak pripadaju prava koja se prostiru šire od samog krivičnog postupka, pre i nakon njegovog završetka, kako bi se žrtvi osigurala delotvorna pomoć i podrška u cilju potpune reintegracije u društvo. Naime, uz pojam žrtve primarno su povezana prava izvanprocesne i procesne zaštite; žrtva može, ali i ne mora, imati interesa i više od onoga što je nužno za učestvovanje u krivičnom postupku u „svrhu promicanja vlastitih procesnih interesa“.⁴⁶ Prva skupina prava nema veze sa sudelovanjem žrtava u krivičnom postupku, šta više, neka od njih, pa i ono najvažnije, pravo na pristup službama za pomoć žrtvama krivičnih dela, nezavisna su o tome je li krivično delo uopšte prijavljeno.⁴⁷ Oštećeni je žrtva krivičnog dela koja učestvuje u krivičnom postupku, ali postoje žrtve koje nisu deo krivičnog postupka i u njemu ne učestvuju, kao što postoje oštećeni koji nisu žrtve krivičnog dela (pravna lica, oštećeni koji nisu uključeni u sistem pomoći i podrške žrtvama).

Posmatrano sa normativnog aspekta, možemo uporediti pojmove oštećenog i žrtve krivičnog dela sadržane u međunarodnim dokumentima i našim nacionalnim zakonima. Pojam žrtve dat u Deklaraciji iz 1985. godine najširi je ako se posmatraju kategorije žrtava koje obuhvata, tako da se može reći da je širi od pojma oštećenog u važećem Zakoniku o krivičnom postupku ali i od pojma predviđenog u Nacrtu i Deklaraciji iz 2012. godine jer u tom slučaju ne obuhvata „osobe koje su pretrpele štetu prilikom pokušaja da pomognu žrtvi u nevolji ili da spreče nanošenje štete trećem licu.“ Takođe, „osoba se može smatrati žrtvom“, prema ovoj Deklaraciji iz 1985. godine,

„...bez obzira na to da li je učinilac krivičnog dela identifikovan, uhapšen, da li mu se sudi ili je osuđen i bez obzira na porodične odnose koji mogu postojati između učinioca i žrtve“.⁴⁸

Teorijski posmatrano, neki autori obim ovih pojmova posmatraju u odnosu na tip krivičnog postupka. Istorijski, oštećeni je oduvek bio deo krivičnog postupka u određenom obimu (osim u inkvizitorskom tipu postupka), kao stranka ili učesnik u postupku, ali je uvek bio na „marginama krivičnog

---

⁴⁶ Burić, Z. (2020). Žrtve kaznenih djela i kazneno zakonodavstvo Hrvatske, u: *Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite)*, (ur. Bejatović, S.). Beograd: Misija OEBS u Srbiji, 139.

⁴⁷ *Ibid.*, 137.

⁴⁸ Čl. 2. UN General Assembly, *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*: A/RES/40/34, 1985.

postupka⁴⁹ ostvarujući svoja prava pretežno kroz ulogu svedoka. Tako stoje stvari kada je reč o bipolarnom tipu postupka, dok, kao što smo imali prilike da vidimo u jednom od prethodnih poglavlja, postoji i trostrani model krivičnog postupka u kome je žrtva krivičnog dela glavni krivičnoprocesni subjekat i nosilac trostranog odnosa država–okrivljeni–žrtva. Tas između pojma oštećenog i žrtve prevagnuo je u korist žrtve ako za kriterijum razlikovanja uzmemo tip krivičnog postupka jer je žrtva krivičnog dela glavni krivičnoprocesni subjekat dok je oštećeni znatno uži pojam jer prema ovom kriterijumu predstavlja sporednog krivičnoprocesnog subjekta. U adverzijalnom tipu krivičnog postupka, kao što smo videli, ulozi žrtve krivičnog dela nema mesta.

U teoriji postoji, ne toliko rasprostanjeno ali ga je interesantno napomenuti, gledište kako je i okrivljeni žrtva krivičnog dela jer je, zajedno sa oštećenim deo tzv. „socijalne patologije“⁵⁰. U stvari, žrtva krivičnog dela je žrtva samo u sekundarnom pogledu, dok je izvorna žrtva zapravo učinilac jer predstavlja tačku u kojoj socijalna patologija izbija na površinu.⁵¹

Najširi pojam žrtve pak obuhvata i državu i društvo kao indirektnu žrtvu izvršenog krivičnog dela. Tako autori u modernom krivičnom pravu izdvajaju tri tipa žrtve krivičnog dela: javnost, lice oštećeno krivičnim delom i žrtvu u pravu (victim-in-law) pri čemu je žrtva u pravu

„...identifikovana u samom zakonskom tekstu iako ona nikada nije tražila zaštitu, kao posledica paternalističke tačke gledišta modernih legislatora“.⁵²

U literaturi, autori koji smatraju da je pojam žrtve uži od pojma oštećenog, ujedno i negiraju potrebu za uvođenjem pojma žrtve pravdajući takav stav time da se na taj način „samo nepotrebno smanjuju nivoi zaštite određenih kategorija lica“⁵³. Kao negativne strane uvođenja pojma žrtve u naš zakonodavni sistem i razlozi zašto treba ostati pri pojmu oštećenog, navode se:

⁴⁹ Jedino je oštećeni u akuzatorskom tipu postupka bio ovlašćeni tužilac; u tako uređenom modelu privatno lice oštećeno krivičnim delom bilo je glavni krivičnoprocesni subjekat jer se smatralo da je krivično delo privatna stvar stranaka, da ne dotiče javni interes te je i krivični proces nalikovao na građansku raspravu.

⁵⁰ O ovom pojmu detaljnije su pisali eminentni teoretičari sa prostora bivših jugoslovenskih republika: Šeparović, Z. (1987). *Kriminologija i socijalna patologija*. Zagreb: *Narodne novine*; Bošković, M. (2002). *Kriminologija s penologijom. Socijalna patologija*, Deo 2. Novi Sad: Pravni fakultet, Centar za izdavačku delatnost.

⁵¹ Svetlič, R. (2020). Posebno ranjive kategorije žrtava krivičnih dela i slovenačko krivično zakonodavstvo – teorija, norma i praksa, u: *Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite)*, ur. Bejatović, S. Beograd: Misija OEBS u Srbiji, 124.

⁵² Hallevey, G. (2006). Victim's Complicity in Criminal Law, 2 *IJPS* 72. *International Journal of Punishment and Sentencing*, 2(2), 77, 79.

⁵³ Škulić, M. (2016). Položaj žrtve krivičnog dela / oštećenog u krivičnopravnom sistemu Srbije uopšte i u odnosu na Direktivu EU 2012-29, u: *Kaznena reakcija u Srbiji, 6 deo*, (ur. Ignjatović, Đ.), edicija Crimen, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 42.

- raskidanje sa našom pravnom tradicijom;
- nepostojanje izričite normativne obaveze proistekle iz određenog međunarodnog pravnog akta – u ovom slučaju Direktive 12/29 EU;
- teškoće oko normativnog preciznog razgraničenja statusa žrtve i statusa lica oštećenog krivičnim delom shvaćenog u užem smislu i u širem smislu;
- u normativnoj razradi termina oštećenog mogu se zadovoljiti svi standardi Direktive bez promene termina i uvođenja novog pojma;
- termin oštećeni u duhu je srpskog jezika.⁵⁴

ZAKLJUČAK

U Zakoniku o krivičnom postupku definisan je pojam oštećenog krivičnim delom, ali međunarodno pravo poznaje i pojam žrtve krivičnog dela. Kao deo evropskog pravnog prostora i kao kandidat za pristupanje Evropskoj uniji, naša zemlja bi naše zakonodavstvo trebalo da uskladi sa dostignutim međunarodnim standardima u oblasti prava oštećenih i žrtava krivičnih dela. Iz tog ugla posmatrano neophodno je definisati, pored pojma oštećenog, i pojam žrtve krivičnog dela i na taj način priznati svojstvo krivičnoprocesnog subjekta kako posrednim žrtvama, tako i žrtvama koje nisu svedoci krivičnih dela ili nisu istakle imovinskoopravni zahtev, a postoji potreba za njihovom identifikacijom i individualnim planom pružanja zaštite i pomoći u toku krivičnog postupka.

U našem zakonodavstvu potrebno je prepoznati postojanje žrtava krivičnih dela i ne vezivati njihovo pravo na podršku i pomoć samo za situaciju kada se u krivičnom postupku javljaju kao svedoci krivičnog događaja. Žrtvama nasilnih krivičnih dela treba dati status sličan posebno osetljivom i zaštićenom svedoku čak i kada ne svedoče u postupku (često je žrtvu potrebno smestiti u prihvatilište, zaštititi njen psihički i fizički integritet, pružiti joj psihološku ali i pomoć koja se sastoji iz obezbeđivanja smeštaja, hrane, obezbeđivanja sredstava za život, pronalaženja posla kako bi što pre prevazišla traumu i vratila se u normalan život). Na taj način, pomoć i podrška žrtvama biće regulisana na jedan opšti način i podignuta na zakonski nivo, a ne samo na nivo podzakonskih akata i specijalnih zakona koji se odnose samo na određena krivična dela.

S obzirom na adverzijalni tip krivičnog postupka, priznavanje statusa glavnog krivičnoprocesnog subjekta žrtvi krivičnog dela nije moguće. Pred zakonodavcem su dva puta. On može da, kao što je u Nacrtu sadržano, proširi

---

⁵⁴ Bejatović, S. (2020). Žrtva krivičnog dela i krivičnoopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite), u: *Žrtva krivičnog dela i krivičnoopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite)*, ur. Bejatović, S. Beograd: Misija OEBS u Srbiji, Beograd, 19.

pojam oštećenog elementima iz definicije žrtve krivičnog dela a da ne uvodi poseban pojam žrtve, s tim što je potrebno, kako bi zaštita bila potpuna, uvesti još neka prava oštećenom o čemu je u radu bilo reči. Na taj način će se zadržati tradicionalni pojam oštećenog (obogaćen novim elementima pojma i novim pravima) što je stav jednog dela teorije. Drugi put je definisati u Zakoniku (ili pak posebnom zakonu) pojam žrtve krivičnog dela kao sporednog krivično-procesnog subjekta i propisati novi korpus prava žrtava kao i način njihovog ostvarivanja u krivičnom postupku i povodom njega.

Smatramo da nema prepreka da se zaštita efikasno ostvaruje prema važećim međunarodnim standardima, bez obzira da li je uveden novi pojam žrtve ili samo proširen već postojeći pojam oštećenog. Za efikasnu zaštitu žrtve ima mesta i u adverzijalnom tipu krivičnog postupka, jer se struktura krivičnog postupka u našoj zemlji, iako ima elemente raspravnosti, ipak razlikuje od krivičnog postupka u anglosaksonskoj pravnoj tradiciji odakle potiče. Zaštita žrtve može se odvijati nezavisno od vođenja krivičnog postupka, pre i posle, pa čak i kada postupak nije ni pokrenut, jer će se onda raditi o vanprocesnim merama zaštite koje mogu biti regulisane posebnim zakonom, te se tako ne ruši koncept ustrojstva samog tipa krivičnog postupka. Šta više, nema smetnji pružanju zakonskih garancija zaštite žrtvi krivičnih dela i u okviru samog Zakonika o krivičnom postupku, ako znamo da je i predistražni postupak, koji se pokreće i vodi s ciljem stvaranja zakonskih preduslova za pokretanje formalnog krivičnog postupka, a po svojoj prirodi je upravni i kriminalistički postupak,⁵⁵ regulisan upravo u okviru krivičnoprocesnog zakonika.

LITERATURA

- Bejatović, S. (2016). *Krivično procesno pravo. Prema Zakoniku o krivičnom postupku iz 2011. godine*. Beograd.
- Bejatović, S. (2020). Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite). *Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite)*, ur. Bejatović, S. Beograd: Misija OEBS u Srbiji, 13–41.
- Belooof, Douglas, E. (1999). Third Model of Criminal Process. The Victim Participation Model. *Utah Law Review*.
- Bošković, M. (2002). *Kriminologija s penologijom. Socijalna patologija*, Deo 2. Novi Sad: Pravni fakultet, Centar za izdavačku delatnost.
- Brkić, S. (2017). Teze o procesnim funkcijama u krivičnom postupku. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 51(4), 1399–1408.

---

⁵⁵ Knežević, S. (2023). *Krivično procesno pravo – posebni deo*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Centar za publikacije, 15.

- Burić, Z. (2020). Žrtve kaznenih djela i kazneno zakonodavstvo Hrvatske, u: *Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite)*, (ur. Bejatović, S.). Beograd: Misija OEBS u Srbiji, 135–144.
- Dimitrijević, D. (1982). *Krivično procesno pravo*, osmo dopunjeno izdanje. Beograd: Savremena administracija.
- Đurđić, V. (2014). *Krivično procesno pravo – opšti deo*. Niš: Centar za publikacije Pravnog fakulteta.
- Grubač, M. (2011). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union.
- Hallevey, G. (2006). Victim's Complicity in Criminal Law, 2 IJPS 72. *International Journal of Punishment and Sentencing*, 2(2), 72–94.
- Henkel, H. (1968). *Strafverahrensrecht, Zweite Auflage*. W. Kohlhammer Verlag. Stuttgart, 1.
- Ignjatović, Đ., Simeunović-Patić, B. (2011). *Viktimologija*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Ilić, G. (2012). Oštećeni i standardi ljudskih prava u krivičnom postupku. *Anali pravnog fakulteta u Beogradu*, 60(2), 135–161.
- Kirchengast, T. (2013). Victim lawyers, victim advocates and the adversarial criminal trial. *New Criminal Law Review*, 16(4), 568–594.
- Knežević, S. (2023). *Krivično procesno pravo – posebni deo*. Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Centar za publikacije.
- Knežević, S. (2012). The adversity principle in criminal procedure. *Pravo. Teorija i praksa*, 29(7–9), 85–98.
- Landsman, S. (Ed.). (1988). *Readings on Adversarial Justice. The American Approach to Adjudication*. West Academic Publishing.
- Langbein, J. H. (2003). *The origins of adversary criminal trial*. OUP Oxford.
- Milojević, M. (2025). Položaj oštećenog u pravnom sistemu Republike Srbije – *de lege lata* i *de lege ferenda*. *Pravni horizonti*, 8, 189–206.
- Milojević, M. (2025). Posebno ranjive kategorije žrtava krivičnih dela u srpskom pravu. *Journal of Social Sciences*, 17(1), 55–71.
- Radulović, D. (2009). *Krivično procesno pravo*. Podgorica: Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore.
- Stevanović, Č., Đurđić, V. (2006). *Krivično procesno pravo – opšti deo*. Niš: Pravni fakultet, Centar za publikacije.
- Svetlič, R. (2020). Posebno ranjive kategorije žrtava krivičnih dela i slovenačko krivično zakonodavstvo – teorija, norma i praksa. *Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite)*, ur. Bejatović, S. Beograd: Misija OEBS u Srbiji, 123–134.
- Šeparović, Z. (1987). *Kriminologija i socijalna patologija*. Zagreb: Narodne novine.
- Škuljić, M. (2016). Položaj žrtve krivičnog dela / oštećenog u krivičnopravnom sistemu Srbije uopšte i u odnosu na Direktivu EU 2012-29. *Kaznena reakcija u Srbiji*, 6

deo, ur. Ignjatović, Đ., edicija Crimen, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 40–80.

Škulić, M. (2009). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.

Tomašević, G., Pajčić, M. (2008). Subjekti u kaznenom postupku. Pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15(2), 817–857.

Vasiljević, T. (1981). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*. Beograd.

Živanović, T. (1941). *Osnovni problemi građanskog i krivičnog procesnog prava (postupka) 2*. Beograd.

Pravni izvori

Akcioni plan za poglavlje 23, finalna verzija septembar 2015, dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/files/Akcioni%20plan%20PG%2023%20Treci%20nacrt-%20Konacna%20verzija1%201.pdf>, pristupljeno 30. 10. 2025. godine.

Council of Europe, *European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes*, European Treaty Series No. 116, Strasbourg, 1983.

European Union: Council of the European Union, *Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA*, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SR/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>, pristupljeno: 25. 2. 2025.

Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku, <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>, pristupljeno: dana 25. 2. 2025.

Revidirani Akcioni plan za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava, jul 2020. godine <https://www.mpravde.gov.rs/files/Revidirani%20AP23%202207.pdf>, pristupljeno 30. 10. 2025. godine.

UN General Assembly, *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power: A/RES/40/34*, 1985.

Zakon o kaznenom postupku, urednički pročišćeni tekst, *Narodne novine*, br. 152/08, 76/09, 80/11, 91/12. – odluka i rješenje USRH, 143/12, 56/13, 145/13 i 152/14.

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, *Službeni glasnik RS*, br. 94/2016. i 10/2023. – dr. Zakon.

Zakon za krivičnata postapka, *Služben vesnik na RM*, br. 150 od 18. 11. 2010. godina.

Zakonik o krivičnom postupku RS, *Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021. – odluka US i 62/2021. – odluka US.

Sudska praksa

Perez v. France, App. No. 47287/99, 12. 2. 2004.